

[0366]

„GUORLEGOAR"

Op side 11 fan jiergong XIII (1964) fan dit tydskrift het perf. Buma frege nei it komôf fan it ûnsidige wurd *guorlegoar* 'slappe, meagere kost', Hollânk *gorlegooi*. De útspraak is neffens *FriW. guollegoar*, dat Dykstra het sa't liket reden hawn om in *r* to skriuwen. Het der ek in fariant *guorrelgoar* west? De *uo* moat op in [uə] weromgean. It is min to sizzen, hwat de brûkers fan it wurd allegearre yn it wurd field hawwe. *Goar* - dat ek fan bidoarn iten sein wurdt - mooglik *guorrelje* en sels *gûl-om-goarre* [guəlom'guarə] spylje der faeks mei ûnder. Se forklearje faeks hwat fan it hjoeddeiske útsjoch fan it wurd, mar de oarsprong kin dêr net yn socht wurde. Der sit nochal hwat forskil yn de lûding fan it earste lid en yn it ôfslutende bijlûd fan it wurd, sa't we sjen sille. De Oarkers slute mei har *girlegorrel*¹, dat 'tinne brij' of 'slappe kofje' bitsjut, mear bij de Fryske as bij de Hollânske foarm oan. Teksel brûkt *górrelegooi* ek foar 'minne, slappe kofje'². Yn de Saenstreek het *garldegooi* de bitsjutting fan 'gnob' (sein fan to lytse parkes), 'rommel' en is sadwaende in synonym fan *gar(re)l-* of *gorrelgoed*³. Doardt seit *gierelegooijig* fan sop, dêr't gjin piid yn sit, dat flau is⁴. It *WNT* het as trefwurd *gorlegooi* en jowt bihalven de bitsjuttingen fan 'minne kost' en 'gnob' ek dy fan 'min(derweardich) folk'. Op guon fan de foarbylden kom ik aenstouns wer werom.

Trijeris is der bisocht om in ôflieding to jaen fan dat wurd. De earste stiet yn *De taal- en letterbode* III (1872), s. 291. Dêrneffens soe *gorle* forknoeid wêze út *goor* 'goar', wylst *-gooi* 'de heap', 'it soadtsje' bitsjut. Fan dy bitsjutting fan *gooi* jowt it *WNT* ien foarbyld: 'deer leit den gooy. Thans in den strick en lere kooy'⁵. Mei Boekenoogen forsmyt ik dy ôflieding fan *gorle-*, mar dy fan *gooi* hâld ik effen fêst.

Boekenoogen is de man fan de twadde ôflieding. Hij forklearret *garl(d)egooi*, *gorlegooi* as "dat, wat aan garlen (stukken) gegooïd is of zonder nadeel gegooïd kan worden, dus uitschot, afval" en seit der oerhinne: „Later heeft het dan ook de bet. aangenomen van uitschot der maatschappij, schorremorrie, en van nare, weinig deugende kost". Ik leau earder dat de sekundaire bitsjutting fan *gooi*, dy fan 'heap', yn it wurd field is, as dat der rjochtstreeks forbân mei „aan garlen gooien" bistiet. Mei *garl* stjitte wij op in wurd, dat - en wij tankje ús fraechsteller foar dy oanwizing - to krijen het mei de Yndogermaenske woartel *gher-* en syn farianten, dy't 'koart', 'lyts', 'bihindich' bitsjutte⁶. Fan dy woartel komt mei itselde efterheaksel ek it Ingelske wurd *girl* 'famke'⁷. Fierders is it Dútske *gör* 'famke' der fan ôflaet⁸. Ek *garlgoed* 'gnob' wurdt sein fan '(lytse) bern'. Sûnder mis spilet yn *garlgooi garrel* in rol. De frage bliuwt, oft ûnder it wurd

1 *De taal- en letterbode* VI (1875), s. 34.

2 S. Keyzer, *Het Tessels* (Leiden 1951), s. 72.

3 C. J. Boekenoogen, *De Zaanse volkstaal* (Leiden, s. j.), s. 230.

4 *De Taalgids* IV (1862), s. 33.

5 Ut: A. van de Venne, *Wijs-Mal* (1634), s. 69, dêr't *gooy* en *kooy* stiet en net *goy* en *koy*, sa't it *WNT* seit.

6 J. Pokorny, *Indogermanisches etymologisches Wörterbuch* I (Bern-München 1959), s. 443.

7 A. Jóhannesson, *Isländisches etymologisches Wörterbuch* (Bern [1956]), s. 360.

8 F. Kluge-W. Mitzka, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* (Berlin 1960), s. 264.

gjin frjemde ynkommeling biskûle sit, dy't folksetymologysch 'bihandele' is.

Dêrmei komme we op 'e tredde ôflieding, dy't stamt fan J. Vercoullie¹. Hij bringt it bij Bargoensk *gordlegoi* 'tsjettelbûter', dat gearstald is út *gordle* 'tsjettel' en *goi* 'net-Joad'. It swalkjende folk het altyd op in kweanamme lein, dat út *gordlegoi* soe skoan de bitsjutting 'maetskiplik útskot' komme kinne. Vercoullie syn etymology is ien dêr't we rekken mei hâlde moatte, al is it spitich dat de man dy't neffens it *WNT gorlegooy* it earst skriuwt (mar yn 'e bitsjutting 'minne, slappe kost') en ek in Bargoensk wurdlistje publisearre, A. van de Venne (1589-1662)², ús gjin hâldfêst jowt: hij brûkt it wurd yn in oare bitsjutting en yn syn *Gielers Vocabulaer* komt it net foar.

Troch de bitsjutting 'slappe, tinne kost' komt men yn it forlied en sykje oanhâld bij it Frânske wurd *gargot* (in fariant fan it earst yn 1680 oerlevere *gargote*) 'sopsiederij', 'min weardshús', 'minne koken'. Dy lette oerlevering mei hinnebruije, mar it tuskenlid *-le* of *-el* is dan noch net forklearre. Dat *-el* het yn âlde tiden moai produktyf west, grif om't it ritmysk sa wolkom wie. It Fryske *skerteldoek* (nou *skelk*) is der in foarbyld fan. Der soe dus nochal hwat etymologyske akrobatyk ta hearre om *garl(e)gooi* op dy wize oannimlik ôf to lieden út *gargot*.

Teake Hoekema.

1 *Beknopt etymologisch woordenboek* ('s-Gravenhage-Gent 1925³), s. 112.

2 Van de Venne brûkt it yn *Sinne-mal* (1623), s. 92. It wurdboekje fan de "gielers" (= bidlers) koe ik - tank oan dr. F. de Tollenaere to Leijen - weromfine yn Van de Venne syn *Tafereel van de Belacchende Werelt* (1635), s. 133 ff.